

Innst. S. nr. 185

(2007-2008)

Innstilling til Stortinget fra justiskomiteen

Dokument nr. 8:40 (2007-2008)

Innstilling fra justiskomiteen om representantfor- slag fra stortingsrepresentantene Lars Sponheim, Trine Skei Grande, Gunnar Kvasheim og Odd Einar Dørum om en gjennomgang av regelverket for ervervsmessig vaktvirksomhet

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Stortingsrepresentantene Lars Sponheim, Trine Skei Grande, Gunnar Kvasheim og Odd Einar Dørum fremsatte 19. desember 2007 følgende forslag:

1. Stortinget ber Regjeringen redegjøre på egnet måte for reglene for privat pågripelsesrett, jf. straffeprosessloven § 176, nødrett og nødverge, jf. straffeloven §§ 47 og 48, i forbindelse med lovlig og ulovlig maktbruk i ervervsmessig vaktvirksomhetstjeneste (vekter).
2. Stortinget ber Regjeringen utarbeide forskrifter til vaktvirksomhetsloven om bruk av maktmidler i tjenesteutøvelse. Forskriften bør inneholde bestemmelser om hvilke maktmidler vektere og andre i tjeneste kan bruke, under hvilke omstendigheter maktmidler kan benyttes og enkle rapporteringsrutiner til politiet ved pågrep eller bruk av maktmidler.
3. Stortinget ber Regjeringen gjennomgå opplæringen for vektere, særlig de vekterne som patruljerer i det offentlige rom, for å se om opplæringen er tilfredsstillende med hensyn til lovlig og ulovlig maktbruk i tjeneste."

I media den siste tiden har en kunnet lese om, og se bilder av, vektere som bruker uforholdsmessig

mye maktbruk ved pågrepelse av mistenkte. Bruken av vektere har økt voldsomt de siste årene, særlig i hovedstaden. Det er et paradoks at det nå patruljerer langt flere vektere enn politi i hovedstadens gater uten en nærmere regulering av hva vektere lovlig kan og ikke kan foreta seg. På denne bakgrunn mener forslagsstillerne at det er nødvendig med nærmere tydeliggjøring og regulering av når og i hvilken utstrekning vektere kan bruke tvangsmidler.

Pågrepelse besluttes av påtalemyndigheten (eller politi) og gjennomføres av politiet. Andre enn politi og påtalemyndighet, også privatpersoner, kan likevel pågripe en mistenkt når vedkommende "treffes eller forfølges på fersk gjerning eller ferske spor". Denne adgangen for private til å pågripe andre borgere kalles også "borgerarrest". Forslagsstillerne mener det er uheldig at vektere pågriper borgere så ofte som de gjør, uten at denne virksomheten er nærmere regulert. Det er et paradoks at vekteres virksomhet er så dårlig regulert når politiets adgang til å bruke makt er underlagt et omfattende regelverk. I tillegg til reglene i straffeprosessloven er det bestemmelser i politiloven om politiets ansvar, oppgaver og om utførelsen av polititjenesten. Forslagsstillerne mener det er viktig å gjennomgå og klargjøre grensene for reglene for privat pågripelsesrett.

I dag må den som utøver ervervsmessig vaktvirksomhet, ha tillatelse fra Justisdepartementet. Det følger videre av loven at tillatelsen kan kalles tilbake dersom innehaveren, ledelsen eller noen ansatte i foretaket har gjort seg skyldig i grov eller gjentatt overtredelse av særskilte vilkår for tillatelsen eller av bestemmelser fastsatt i eller i medhold av loven. Lokale politidistrikt skal kontrollere at vaktsselskaper driver lovlig, men vi har sett flere tilfeller der dette ikke skjer. Forslagsstillerne mener det er et klart behov for at myndighetene kontrollerer vekterselskapene i større grad enn det gjøres i dag. For det første

er det et behov for at lokale politifolk "øremerkes" denne kontrolloppgaven. Forslagsstillerne mener videre at det bør utarbeides forskrifter til vaktvirksomhetsloven om bruk av maktmidler i tjenesteutøvelse. Forskriften bør inneholde bestemmelser om hvilke maktmidler vektere og andre i tjeneste kan bruke, under hvilke omstendigheter maktmidler kan benyttes, og enkle ubyråkratiske rapporteringsrutiner til politiet ved pågrepelse eller bruk av maktmidler. Det må lages klare regler for hvordan den "pågrepne" skal oppbevares og behandles i den perioden personen er i vokterens "varetekt". Dersom all bruk av håndjern meldes til lokal operasjonssentral og loggføres med informasjon om involverte vektere, personalia på den "pågrepne", samt omstendigheter rundt pågripelsen, vil myndighetene få en større mulighet til å kunne kontrollere maktbruk hos dem som driver ervervsmessig vaktvirksomhet.

Etter vaktvirksomhetsloven må den som skal utføre vaktjeneste, gjennomføre godkjent utdanning for vektere. Etter forslagsstillerne syn bør opplæringen for vektere gjennomgås, særlig for de som patruljerer i det offentlige rom, for å se om opplæringen er tilfredsstillende med hensyn til lovlig og ulovlig maktbruk i tjeneste.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Anne Marit Bjørnflaten, Thomas Breen, Ingrid Heggø og Hilde Magnusson Lydvo, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen, Solveig Horne og Thore A. Nistad, fra Høyre, Elisabeth Aspaker og André Oktay Dahl, og fra Sosialistisk Venstreparti, Akhtar Chaudhry, viser til forslagene i Dokument nr. 8:40 (2007-2008).

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til det fremlagte forslaget og Regjeringens Soria Moria-erklæring som slår fast at regelverket for vaktvirksomhet skal gjennomgås for å sikre bedre kvalitet og kontroll med private vaktelskaper. Dette arbeidet er nå i gang, og Regjeringen har signalisert at arbeidsgruppen vil legge fram sin rapport innen juni 2008.

Flertallet har merket seg forslagsstillerne ønske om klargjøring av grensene for vektres maktbruk. Det vil i gjennomgangen av regelverket for vaktelskaper være naturlig at det både gjøres rede for dagens regelverk knyttet til adgang til maktbruk og vurderes om det er nødvendig å klargjøre grensene for bruk av maktmidler og maktanvendelse ytterligere.

Flertallet er av den oppfatning at bruk av maktmidler skal håndteres av det offentlige og være underlagt offentlige instruksjoner, jf. Soria Moria-erklæringen:

"Regjeringen vil gå imot privatisering av myndighetenes strengeste tvangsutøvelse og ikke konkurranseutsette politi- og fengselsvesen."

Flertallet vil i den forbindelse vise til at Regjeringen har økt politibudsjettet med ca. 0,5 mrd. kroner i perioden 2006 til 2008. I tillegg er opptaket til Politihøgskolen på rekordhøye 432 studenter, noe som er avgjørende for å få et styrket og mer synlig politi i fremtiden. I tillegg har Regjeringen satt i gang arbeid med å utrede politi- og lensmannsetatens utdannings- og bemanningsbehov frem til 2015.

Flertallet viser til forslagsstillerne forslag om gjennomgang av opplæringen for vektere, samt statsrådets kommentarer til angjeldende sak, jf. brev av 22. januar 2008 (vedlagt). I sistnevnte går det fram at spørsmål knyttet til opplæring og vurderinger knyttet til innskjerping av krav til utdanning og innhold i utdanning står sentralt i arbeidsgruppens gjennomgang av regelverket. Flertallet ser fram til å se resultatet av denne gjennomgangen.

Flertallet er fornøyd med at det nå er utviklet et dataverktøy for å effektivisere politidistriktenes arbeid med vandelskontroll. Verktøyet skal nå være tatt i bruk i alle politidistrikter. Flertallet ser fram til en videreutvikling, slik at dette verktøyet kan bli enda mer effektivt.

Flertallet vil for øvrig vise til fyldige flertallsmerknader i Innst. S. nr. 152 (2006-2007).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til det fremlagte forslag som gir uttrykk for en bekymring over utviklingen i deler av den private sikkerhetsindustrien som disse medlemmer deler. Disse medlemmer vil samtidig understreke at denne bransjen utfører en mengde viktige samfunnsoppgaver som skaper økt trygghet for befolkningen og som det er urealistisk å tro vil bli overlatt til det offentlige alene grunnet den forventede provenyeffekt det kan tenkes å ha uansett politisk flertall. Disse medlemmer oppfatter ikke forslagsstillerne dit hen at de er skeptiske til den private sikkerhetsindustrien som sådan, men derimot at de er opptatt av at kontrollen med denne og deres ansatte må bedres i form av skjerpet regelverk og effektive kontrollrutiner som kan håndheve regelverket.

Disse medlemmer støtter derfor forslagsstillerne påpeking av at det er viktig å gjennomgå og klargjøre grensene for reglene for privat pågripelsesrett. Disse medlemmer viser til at bruken av vektere og ordensvakter har økt voldsomt de siste

årene, og at det er stort behov for gode kontrollrutiner for en bransje i sterk vekst. Disse medlemmer er av den soleklare oppfatning at det ikke skal råde noen tvil om hvor grensene går for bruk av tvangsmidler. Manglende regulering og kontroll kan gi den mer useriøse delen av en bransje i vekst et "konkurransfortrinn" ved at pris og kvalitet presses på bekostning av den enkeltes rettsikkerhet. Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen i Soria Moria-erklæringen har nedfelt at den skal gjennomgå regelverket om vaktvirksomhet med sikte på en klarere regulering av bransjen. Disse medlemmer har merket seg at det er nedsatt en arbeidsgruppe under ledelse av Justisdepartementet som skal avgi sin rapport innen juni 2008, og at eventuelle lovendringer vil bli sendt på høring senere.

Disse medlemmer viser til at spørsmålet om bedre kontroll med vekterbransjen har vært debattert gjentatte ganger i Stortinget på bakgrunn av avdekkingen av at kontrollen med den private sikkerhetsindustrien har vært til dels lemfeldig, og at en rekke av de forholdene som forslagsstillerne tar opp, kan knyttes til dette, jf. for eksempel behandlingen av Innst. S. nr. 152 (2006-2007), jf. Dokument nr. 8:19 (2006-2007) og ved budsjettbehandlingen for både 2007 og 2008.

Disse medlemmer understreker behovet for at den store opptrappingen av antallet plasser på Politihøgskolen (PHS) som fant sted under den forrige regjeringen, og som nå videreføres av den sittende Regjeringen, kombineres med en aktiv seniorpolitikk og bedre bruk av sivilt ansatte for å styrke politidekningen i Norge. Den samlede økningen ved PHS vil kunne gi rundt 900 nye politistillinger etter 10 år. Disse medlemmer viser til at Regjeringen har igangsatt et bemanningsprosjekt. Disse medlemmer ser det imidlertid som naturlig at Regjeringen igangsetter en egen politistudie, blant annet med sikte på å legge grunnlaget for at behovet for private sikkerhetstjenester ikke øker som en direkte følge av at folk mister tiltroen til at politiet er i stand til å håndheve ro og orden grunnet driftsrammer som ikke er tilstrekkelige. Disse medlemmer viser videre til at Stortinget har til behandling et forslag om 3 000 nye stillinger i politiet hvor disse temaene vil bli nærmere berørt, jf. Representantforslag nr. 51, Dokument nr. 8:51 (2007-2008).

Disse medlemmer har merket seg statsrådens påpeking av at Politiets data- og materielltjeneste har satt i gang et utviklingsarbeid med tanke på å utvikle dataverktøy for å effektivisere politidistriktenes arbeid i forbindelse med vandelskontroll. Disse medlemmer ber statsråden på egnet måte orientere Stortinget om effekten av dette påbegynte pilotprosjektet i Oslo med sikte på at alle politidis-

trikter får tilgang til dette verktøyet snarest mulig i den grad det virker etter intensjonen.

Disse medlemmer viser til at det kan settes spørsmålsteget ved det nærmere innholdet i den gjennomførte opplæringen som vektere gjennomgår. Disse medlemmer har merket seg at det i dag finnes to utdanningsløp for vektere. Disse medlemmer har i denne sammenheng merket seg at det kan stilles spørsmål ved om Vektorskolen som sådan kan fungere som en form for kartellvirksomhet, ved at de fire store selskapene faktisk har mulighet til å hindre fremvekst hos mindre selskaper som opptrer seriøst. Disse medlemmer mener at det bør vurderes hvorvidt Vektorskolen bør bli offentlig godkjent.

Disse medlemmer har i denne sammenheng merket seg at vekterutdanningen opprinnelig var på 80 timer. Via voksenopplæringen i Forsvaret ble det så innført et kurs på 20-40 timer, for så å bli endret til et kurs på 15+30+50 timer. Disse medlemmer viser imidlertid til at det foreligger indikasjoner på at det samme kurset kjøres 2 ganger, slik at det faglige innholdet ikke har blitt styrket. Disse medlemmer anmoder derfor om at Justisdepartementet og Politidirektoratet i samarbeid med Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) og næringen, kvalitetssikrer utdanningen og definerer det offentlige krav slik at utdanningsinstitusjoner lettere kan etablere tilbud. Slik vil man kunne oppnå en kvalitetsmessig bedre utdanning, samtidig som flere utdanningsinstitusjoner kan gi denne opplæringen.

Vektorskolen må, slik disse medlemmer ser det, også ha mulighet til å gjennomføre den samme bakgrunnskontrollen som selskapene. Det har veldig liten hensikt å gå på skolen dersom man ikke kvalifiserer for jobb etterpå. Disse medlemmer har merket seg at spørsmålet om utdanning og opplæring skal gis spesielt fokus i den departementale arbeidsgruppens arbeid og forutsetter at disse forholdene utredes nærmere.

Disse medlemmer viser til at man i England har oppnådd en skikkelig opprydding i bransjen ved at man har gjort hver enkelt operatør personlig ansvarlig for arbeid uten lisens, og det er noe man også burde vurdere å gjøre i Norge.

Disse medlemmer har merket seg at statsråden i den offentlige debatt har vist til at man har invitert "Vektorselskapene" til en samtale om utdanningen av vektere. Disse medlemmer ser på dette som positivt, selv om disse samtalene først fant sted over 2 år etter at man nedfelte i Soria Moria-erklæringen at man skulle foreta gjennomgangen av lovverket. Videre har disse medlemmer fått indikasjoner på at det kun er de større selskapene som har blitt invitert. Disse medlemmer forutsetter at representanter for de mindre selskapene også blir hørt med

sikte på en effektiv endring og implementering av en eventuell ny lov om vaktvirksomhet. Disse medlemmer viser i denne sammenheng til at Sikker Vakt [1] skal være et kvalitetsstempel, men har merket seg at det kan reises spørsmål ved hvorvidt medlemskapskriteriene i praksis utelukker mer enn 70 pst. av bransjen uten at det nødvendigvis kun er faglig fundert.

Disse medlemmer har merket seg at det i dag er ulike krav til dørvakter og vektere på tross av at dørvakter i mange tilfeller utøver vekteroppgaver. Slik disse medlemmer ser dette, er det et kunstig skille. Disse medlemmer er av den oppfatning at vi må ha IT-systemer som sikrer at både dørvakter og vektere som har mistet godkjenning i et distrikt, også blir "svartelistet" i de andre politidistriktene. Disse medlemmer er av den oppfatning at det bør utredes en ordning der ikke bare graverende forhold fører til øyeblikkelig tap av retten til å drive i næringen, men også en ordning hvor mindre overtredelser kan gi prikker som kan medføre økt oppfølging og som etter et visst antall prikker kan medføre yrkesforbud.

Disse medlemmer viser til at flere vaktelskaper kontinuerlig arbeider for å bedre kvaliteten, både på den enkelte vekter og de tjenester de leverer til sine kunder. Disse medlemmer registrerer at kriminalstatistikken viser at bruk av narkotika blir mer og mer vanlig også blant folk som er i fast arbeid. Disse medlemmer ber derfor igjen Regjeringen om å utrede forslag om å kunne teste ansatte i vekterselskaper ved mistanke om misbruk av rusmidler.

Disse medlemmer vil avslutningsvis igjen vise til følgende enstemmige merknad i Innst. O. nr. 20 (2000-2001) ved vedtakelsen av gjeldende vaktvirksomhetslov:

"Komiteen viser til at departementet i proposisjonen slår fast at politiet ikke har hatt tilstrekkelige ressurser til å utøve tillatelses- og kontrollfunksjonen på en tilfredsstillende måte, og at lovforslaget legger opp til å styrke kontrollfunksjonen. Det er anslått behov for minst 5 nye stillinger hos godkjenningmyndigheten for å få den ønskede opptrapping av dette arbeidet. Komiteen mener det er viktig at intensjonene med de lovendringer som nå foretas blir ivaretatt. Komiteen forutsetter derfor at departementet følger opp forslaget i de årlige budsjettene."

Disse medlemmer registrerer at vekslende stortingsflertall og regjeringer ikke har fulgt opp en enstemmig innstilling fra Stortinget, og at forslag om å rette opp dette misforholdet har blitt nedstemt av de nåværende regjeringspartiene. Disse medlemmer viser videre til at en rekke forslag som kunne ha bedret kontrollen med den enkelte vektors egnethet, tidligere har blitt nedstemt. Disse medlemmer fremmer likevel disse forslagene på nytt i håp om at

de nåværende regjeringspartiene har reflektert videre over disse.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å

1. Sørge for at Justisdepartementet og Politidirektoratet i samarbeid med Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) og næringen, kvalitets-sikrer vekterutdanningen og kravene som stilles ordensvakter, samt definerer det offentlige krav slik at utdanningsinstitusjoner lettere kan etablere tilbud.
2. Særskilt gjennomgå opplæringen for vektere og ordensvakter som patruljerer i det offentlige rom, for å vurdere hvorvidt opplæringen er tilfredsstillende med hensyn til lovlig og ulovlig maktbruk i tjeneste. Stortinget forutsetter at også representanter for mindre selskaper inviteres til dialog om endrede opplæringskrav mv.
3. Utarbeide klare forskrifter til vaktvirksomhetsloven om bruk av maktmidler i tjenesteutøvelse. Forskriften bør inneholde bestemmelser om hvilke maktmidler vektere, ordensvakter og andre i tjeneste kan bruke, under hvilke omstendigheter maktmidler kan benyttes og enkle rapporteringsrutiner til politiet ved pågrep eller bruk av maktmidler.
4. Utrede og fremme forslag om en egen prikkordning for vektere og ordensvakter og dørvakter.
5. Gjøre de nødvendige grep for at ordensvakter og vektere som begår alvorlige uønskede og kriminelle handlinger via Politiets datasystemer, raskt kan svartelistes i alle politidistrikt.
6. Senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett sørge for opprettelse av de stillingene som ble forutsatt av Stortinget ved vedtakelsen av lov om vaktvirksomhet.
7. Legge frem forslag til endringer i lov om vaktvirksomhet med sikte på å klargjøre at politiattest kan kreves også etter ansettelse, og at det enkelte selskap gis anledning til å innhente dette ved mistanke om kriminelle handlinger begått av egne ansatte.
8. Utrede forslag om å teste vektere i vekterselskap ved mistanke om misbruk av rusmidler i tjeneste.
9. Innføre et krav til nasjonalt vekter-ID-kort for å kunne arbeide som vekter i Norge. Kortet skal kunne inndras av politiet dersom man viser seg uegnet. Det må stilles krav om godt synlig registreringsnummerskilt på uniformen for dørvakter og vektere slik at man kan oppgi dette ved klage.
10. Sørge for at politiet skal ha plikt til å varsle ledelsen i et vaktelskap dersom en av deres ansatte har begått straffbare handlinger, eller er under

etterforskning mistenkt for alvorlige straffbare handlinger."

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

Stortinget ber Regjeringen om å

1. Sørge for at Justisdepartementet og Politidirektoratet i samarbeid med Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) og næringen, kvalitets-sikrer vekterutdanningen og kravene som stilles ordensvakter, samt definerer det offentlige krav slik at utdanningsinstitusjoner lettere kan etablere tilbud.
2. Særskilt gjennomgå opplæringen for vektere og ordensvakter som patruljerer i det offentlige rom, for å vurdere hvorvidt opplæringen er tilfredsstillende med hensyn til lovlig og ulovlig maktbruk i tjeneste. Stortinget forutsetter at også representanter for mindre selskaper inviteres til dialog om endrede opplæringskrav mv.
3. Utarbeide klare forskrifter til vaktvirksomhetsloven om bruk av maktmidler i tjenesteutøvelse. Forskriften bør inneholde bestemmelser om hvilke maktmidler vektere, ordensvakter og andre i tjeneste kan bruke, under hvilke omstendigheter maktmidler kan benyttes og enkle rapporteringsrutiner til politiet ved pågrep eller bruk av maktmidler.
4. Utrede og fremme forslag om en egen prikkordning for vektere og ordensvakter og dørvakter.
5. Gjøre de nødvendige grep for at ordensvakter og vektere som begår alvorlige uønskede og kriminelle handlinger via Politiets datasystemer, raskt kan svartelistes i alle politidistrikt.
6. Senest i forbindelse med revidert nasjonalbud-

sjett sørge for opprettelse av de stillingene som ble forutsatt av Stortinget ved vedtakelsen av lov om vaktvirksomhet.

7. Legge frem forslag til endringer i lov om vaktvirksomhet med sikte på å klargjøre at politiattest kan kreves også etter ansettelse, og at det enkelte selskap gis anledning til å innhente dette ved mistanke om kriminelle handlinger begått av egne ansatte.
8. Utrede forslag om å teste vektere i vektorselskap ved mistanke om misbruk av rusmidler i tjeneste.
9. Innføre et krav til nasjonalt vekter-ID-kort for å kunne arbeide som vekter i Norge. Kortet skal kunne inndras av politiet dersom man viser seg uegnet. Det må stilles krav om godt synlig registreringsnummerskilt på uniformen for dørvakter og vektere slik at man kan oppgi dette ved klage.
10. Sørge for at politiet skal ha plikt til å varsle ledelsen i et vaktelskap dersom en av deres ansatte har begått straffbare handlinger, eller er under etterforskning mistenkt for alvorlige straffbare handlinger.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råar Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument nr. 8:40 (2007-2008) - representantforslag fra stortingsrepresentantene Lars Sponheim, Trine Skei Grande, Gunnar Kvasheim og Odd Einar Dørum om en gjennomgang av regelverket for ervervsmessig vaktvirksomhet - vedlegges protokollen.

Oslo, i justiskomiteen, den 8. april 2008

Anne Marit Bjørnflaten

leder

André Oktay Dahl

ordfører

